

**การวิเคราะห์แนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโกกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต :
กรอบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชน**
**Analysis of the UNESCO Learning City Concept and Lifelong Learning :
A Framework for Promoting the Quality of Life of Citizens**

วิเชียร มหาวาน¹ และศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี²

Wichian Mahawan¹ and Sirapatsorn Wongthongdee²

¹ สถาบันอัญมณี เครื่องประดับไทย และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

² วิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

¹ Institute of Gemology Thai Jewelry and Design, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

² College of State Administration, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

E-mail: wichian.m@rmutp.ac.th¹

Corresponding E-mail: sirapatsorn.w@rmutp.ac.th²

This article is presented in the 20th National Conference on Public Administration of
Public Administration Association of Thailand at Srinakharinwirot University, March 13, 2025

Received: March 13, 2024; Revised: April 3, 2025; Accepted: May 19, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์แนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning Cities) ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในบริบทของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และประเมินความเชื่อมโยงต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ศึกษาพื้นฐานและหลักการของเมืองแห่งการเรียนรู้ตามกรอบ UNESCO 2) เปรียบเทียบแนวคิดหรือนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระดับสากลและระดับประเทศไทย โดยพิจารณาถึงกฎหมายและมาตรการสนับสนุน และ 3) วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้กับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในมิติต่างๆ

ผลการวิเคราะห์พบว่า 1) แนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้เน้นการขับเคลื่อนด้วยเจตจำนงทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาและเทคโนโลยี เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในครอบครัว ชุมชน และที่ทำงาน 2) เมื่อเปรียบเทียบกับบริบทของไทย พบว่าแม้ได้บรรจุแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในกฎหมายและแผนระดับชาติแล้ว แต่ยังขาดการบูรณาการเชิงพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม และ 3) พบความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้กับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงทางอาชีพ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การเรียนรู้ตลอดชีวิต; คุณภาพชีวิต; เมืองแห่งการเรียนรู้; ยูเนสโก

Abstract

This paper aims to analyze the UNESCO Learning Cities concept within the context of lifelong learning and assess its connection to enhancing citizens' quality of life. The study is divided into three main parts: 1) examining the fundamentals and principles of Learning Cities according to the UNESCO framework; 2) comparing lifelong learning concepts and policies at the international level with those in Thailand, considering relevant laws and support measures; and 3) analyzing the linkages between the Learning Cities concept and the improvement of citizens' quality of life across various dimensions.

The analysis reveals that 1) the Learning Cities concept is driven by strong political will and the active participation of all stakeholders, combined with the development of robust educational infrastructure and technology. This integrated approach enables individuals across all segments of society to access continuous learning opportunities in the family, community, and workplace. 2) While Thailand has incorporated lifelong learning principles into its national laws and strategic plans, there remains a gap in the concrete, integrated implementation at the local level. 3) Moreover, the study demonstrates significant interconnections between the Learning Cities concept and enhancements in citizens' quality of life, including economic growth and job security, social and cultural development, as well as environmental sustainability.

Keywords: Lifelong Learning; Quality of Life; Learning Cities; UNESCO

บทนำ

ในยุคที่โลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้เสนอแนวคิด “เมืองแห่งการเรียนรู้” (Learning Cities) เพื่อเป็นกรอบในการส่งเสริมและขยายโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มและเท่าเทียม [1] ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งการเรียนรู้ในครอบครัว ชุมชน และที่ทำงาน มีการขยายโอกาสในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการเรียนรู้ รวมทั้งส่งเสริมคุณภาพและความเป็นเลิศทางการเรียนรู้ ให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในปัจจุบันเมืองต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังดำเนินการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ เช่น เมืองฮิวจ์ดิงโก ประเทศเม็กซิโก เมืองโอซาน ประเทศเกาหลีใต้ สำหรับในประเทศไทย เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ยะลาเมืองแห่งการเรียนรู้ ย่านกะดีจีน-คลองสาน เป็นต้น ด้วยหลักการที่ว่าบุคคลไม่ว่าจะเป็นความสามารถ เพศ อายุ ภาษา เชื้อชาติ ศาสนา หรือวัฒนธรรมใด ก็ควรมีโอกาสเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ประชากรที่เข้าสู่ช่วงสูงวัยเพิ่มมากขึ้น การศึกษาในรูปแบบใหม่ๆ ก็จะเพิ่มเข้ามามีแนวโน้มที่จะเป็นการพัฒนาทักษะมากกว่าเดิมเพื่อให้ตอบโจทย์การทำงาน รวมถึงเทรนด์การเรียนรู้เกิดขึ้นได้กับคนทุกวัย ดังนั้น การเรียนรู้ในอนาคตจึงมีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไป

ประเทศไทยเป็นสมาชิกเครือข่ายการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก (The UNESCO Global Network of Learning Cities - GNLC) จำนวน 10 เมือง เริ่มต้นจากปี พ.ศ. 2562 เชียงราย ปี พ.ศ. 2563 เชียงใหม่ ฉะเชิงเทรา และภูเก็ต ปี 2563 สุโขทัย พะเยา และหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาและปี พ.ศ. 2567 กรุงเทพมหานคร เทศบาลนครขอนแก่น และเทศบาลนครยะลา โดยเชื่อมโยงสถาบันศึกษา หน่วยงานภาครัฐ

องค์กรภาคประชาสังคม และหน่วยงานอื่น ๆ ที่สนใจ ระดมทรัพยากรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ [2] ช่วยสร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน เพื่อให้สามารถปรับตัวทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนเกิดความสนใจศึกษาแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโกกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต: กรอบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชน โดยนำเสนอ 1) พื้นฐานและหลักการของเมืองแห่งการเรียนรู้ตามกรอบ UNESCO 2) เปรียบเทียบแนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับสากลและในบริบทประเทศไทย และ 3) วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้กับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในมิติต่าง ๆ

พื้นฐานและหลักการของเมืองแห่งการเรียนรู้ตามกรอบ UNESCO

พื้นฐานและหลักการของเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning Cities) ตามกรอบของ UNESCO

เครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ระดับโลก (UNESCO Global Network of Learning Cities - GNLC) [3] ได้กำหนดคุณสมบัติที่สำคัญของเมืองแห่งการเรียนรู้ 3 ส่วนสำคัญ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับรัฐบาลเพื่อส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้ ได้แก่

1. **เงื่อนไขพื้นฐานในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้** ได้แก่ 1) เจตจำนงทางการเมือง (Political Will) 2) การบริหารจัดการและการมีส่วนร่วม (Governance & Participation) และ 3) การระดมและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Mobilization of Resources) โดยมีการกำหนดตัวชี้วัด เช่น มีนโยบาย การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน กำหนดรายจ่ายของรัฐใช้ในระดับการศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น

2. **องค์ประกอบหลักในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ (Major Building Blocks)** ได้แก่ 6 องค์ประกอบ 1) การส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบการศึกษาให้ทั่วถึง 2) การฟื้นฟูการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชน 3) การเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน (Workplace Learning) 4) การใช้เทคโนโลยีทันสมัย (ICT) 5) การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และ 6) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีการกำหนดตัวชี้วัด เช่น การลงทะเบียนเรียนก่อนประถมศึกษา อัตราการมีส่วนร่วมของพนักงานในการศึกษาและการฝึกอบรม เป็นต้น

3. **ประโยชน์กว้างขวางของการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ (Wider Benefits)** ได้แก่ 1) การเสริมพลังและความสามัคคีของบุคคลในสังคม 2) การพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม และ 3) การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีการกำหนดตัวชี้วัด เช่น อัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่ จำนวนสิทธิบัตรใหม่ การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เป็นต้น

หากเมืองใดที่สามารถพัฒนาตามกรอบ 3 ส่วนนี้อย่างเป็นระบบ จะทำให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้ในทุกช่วงวัย เสริมสร้างทักษะตอบสนองต่อความต้องการของตลาดงานและการดำรงชีวิต อีกทั้ง ยังรักษาและสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน ตัวอย่างเช่น เมืองแห่งการเรียนรู้นครโอคายามะ ประเทศญี่ปุ่น ได้รับรางวัล Learning City Award 2017 [4] จากการส่งเสริมการประกอบอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ โดยหน่วยงานภาครัฐพัฒนาในหลักสูตรพัฒนาทักษะสำหรับประชาชน และสร้างการจ้างงานในเขตอุตสาหกรรมใหม่ของเมือง และจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาอาชีพ (Lifelong Career Support Centre) เพื่อสนับสนุนการพัฒนา ทักษะและการจ้างงานผู้สูงอายุ

การเปรียบเทียบแนวคิดหรือนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทสากล และในบริบทประเทศไทย

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้กับการดำเนินชีวิตครอบคลุมทุกกลุ่มช่วงวัย (life-long) โดยแต่ละกลุ่มอาจมีบริบทการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน (life-wide) โดยมีเป้าหมาย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การเรียนเพื่อรู้ 2) การเรียนเพื่อทำบางสิ่งบางอย่าง 3) การเรียนเพื่อมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น และ 4) การเรียนเพื่อสร้างตัวตน ซึ่งที่ผ่านมาแนวคิดนี้ถูกใช้พัฒนาเป็นนโยบายทั้งในระดับสากลและในบริบทประเทศไทย มีรายละเอียดดังนี้ [3]

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับสากล

นำไปประยุกต์ใช้ในหลายประเทศผ่านโครงการรับรองสมรรถนะและระบบการศึกษาระบบสมรรถนะ (Competency-based) ซึ่งเน้นพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานยุคดิจิทัล ตัวอย่างเช่น

1. องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (The Organization for Economic Cooperation and Development: OECD) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นนโยบายที่สำคัญของสหภาพยุโรป (EU) และเสาหลักแห่งสิทธิทางสังคมของยุโรป (European Pillar of Social Rights) จัดทำโครงการ Erasmus+ พัฒนาหลักสูตรและฝึกอบรมทักษะทางวิชาการและอาชีพสำหรับประชาชนทุกช่วงวัย เช่น เกษตรศาสตร์, ปัญญาประดิษฐ์, ศิลปะ, ธุรกิจและการจัดการ, ศึกษาศาสตร์, สิ่งแวดล้อม เป็นต้น [5]

2. ประเทศสิงคโปร์ได้กำหนดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นวาระแห่งชาติ มีเป้าหมายพัฒนาระดับความรู้และเสริมทักษะพื้นฐานด้านดิจิทัลให้กับชาวสิงคโปร์มากกว่า 100,000 คน และจัดตั้งคณะกรรมการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่วางนโยบายและจัดงบประมาณพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับแรงงานและประชาชนทุกคนในทุกวัยหรือ Skill Future Singapore (SSG) โปรแกรมพัฒนา Skills Future Credit ที่ให้เงินงบประมาณอุดหนุนค่าเล่าเรียนจำนวน 500 เหรียญสิงคโปร์ให้กับพลเมืองทุกคนที่มีวัย 25 ปีขึ้นไป โดยมี Institutes of Higher Learning (IHL) เป็นองค์กรที่รับผิดชอบพัฒนาหลักสูตรได้ถึง 800 หลักสูตร เช่น ได้แก่ Data Analytics, Finance, Cyber Security, Entrepreneurship, Urban Solutions และ Advanced Manufacturing [6] และโครงการ Workfare Training Support Scheme (WTSS) อบรมพื้นฐานแก่คนที่มีรายได้ต่ำหรือผู้ที่ต้องการพัฒนาทักษะใหม่ โดยมีเงินสนับสนุนทั้งลูกจ้างและนายจ้างร้อยละ 95 และหากลูกจ้างเข้ารับการฝึกอบรมเต็มหลักสูตรเกณฑ์กำหนดก็จะได้รับเงินรางวัล 400 เหรียญสิงคโปร์ต่อปี

3. ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดเป็นนโยบายที่สำคัญของชาติ โดยออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิตขึ้น โดยแต่ละรัฐมีความเป็นเอกเทศมีอิสระในการบริหารจัดการการศึกษา แต่มีแนวทางใกล้เคียงกัน และในปี 2566 มีการเปิดห้องสมุดประชาชนดิจิทัล The Digital Public Library of America ให้บริการเข้าถึงฟรีกับทุกคน อีกทั้ง มหาวิทยาลัยชั้นนำ มีโครงการ Massive Open Online Courses (MOOCs) สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนสามารถเข้าถึงหลักสูตรและเลือกเรียนในเวลาที่สะดวกสบาย นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ Starfish Labs เน้นการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะได้อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างหลักสูตร MOOCs ที่มีชื่อเสียง เช่น Coursera, edX, และ Udacity ซึ่งมีการนำเสนอหลักสูตรในหลากหลายสาขาวิชา ตั้งแต่ด้านเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ จนถึงการพัฒนาทักษะธุรกิจ [7]

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในบริบทสากลและในบริบทประเทศไทย

ประเด็น	ยุโรป	สิงคโปร์	สหรัฐ	ไทย
นโยบาย	- มินโยบายพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานของบุคลากรให้ทันความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงเน้นการพัฒนาอาชีพการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิต - เสาหลักแห่งสิทธิทางสังคมของยุโรป (European Pillar of Social Rights)	- การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นวาระแห่งชาติ - มีเป้าหมายหลัก คือ การพัฒนาระดับความรู้และเสริมทักษะพื้นฐานด้านดิจิทัล - จัดตั้งคณะกรรมการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการวางนโยบายและจัดงบประมาณพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Skill Future Singapore (SSG))	- กำหนดเป็นนโยบายที่สำคัญของชาติ - กฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต	- แผนการศึกษาแห่งชาติ กำหนดหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All)
โครงการ/กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต	Erasmus+	Skills Future Credit	MOOC The Digital Public Library of America	EWE (E-Workforce Ecosystem) Platform

ผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับสากลและของประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องการเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงวัยอย่างเท่าเทียม ทั้งเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและเตรียมความพร้อมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีทั้งสิงคโปร์ สหรัฐ และไทยต่างพยายามนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนออนไลน์หรือการพัฒนาาระบบข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงหลักสูตรและการฝึกอบรมและดำเนินงานกิจกรรมมาต่อเนื่องเป็นรูปธรรม โดยจุดสำคัญของนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับคือ นโยบายมีการส่งเสริมการเรียนรู้ในทุกช่วงวัย เพื่อเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ในทุกสถานที่ รูปแบบการกำกับดูแลและการบริหารจัดการของสหภาพยุโรป (EU) และสิงคโปร์มีการวางนโยบายอย่างชัดเจนในระดับชาติ โดยมีคณะกรรมการและงบประมาณเฉพาะทาง ได้แก่ Erasmus Skill Future Credit ที่ให้เงินสนับสนุนแก่พลเมือง ซึ่งช่วยให้การพัฒนาทักษะเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีระบบ ส่วนสหรัฐอเมริกามีการออกกฎหมายและนโยบายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่การบริหารจัดการเป็นแบบกระจายอำนาจในแต่ละรัฐ จึงมีความหลากหลายในการปฏิบัติ โดยมีการส่งเสริมผ่านหลักสูตรออนไลน์ (MOOCs) และห้องสมุดประชาชนดิจิทัล ในขณะที่ประเทศไทย แม้ว่านโยบายสนับสนุนในระดับชาติแล้ว แต่การนำไปปฏิบัติยังคงต้องการการบูรณาการและความร่วมมือในระดับพื้นที่ในพื้นที่ที่ยังพบช่องว่างในด้านการบูรณาการเชิงพื้นที่ ระบบเทคโนโลยีที่ยังไม่ทั่วถึง และการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาสำหรับกลุ่มเปราะบางนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทประเทศไทย เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่แท้จริงและตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยใหม่อย่างเต็มที่

แนวคิดหรือนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทประเทศไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กล่าวคือ มาตรา 54 “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้ง ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุน ให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติกำหนดแนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design (จัดการศึกษาประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน) Education for All (เพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง) Inclusive Education (หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) Sufficiency Economy (และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม) All for Education ([8] อีกทั้ง สร้างแพลตฟอร์ม EWE (E-Workforce Ecosystem) Platform จัดทำโดยสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน) เพื่อการพัฒนาสมรรถนะด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีการเชื่อมโยงข้อมูลของแต่ละหน่วยงานเป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ด้านแรงงานบนโครงสร้างเดียวกัน เพื่อรองรับการเพิ่มทักษะ การมีงานทำ การศึกษาต่อ และยังเป็นกลไกในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) อย่างต่อเนื่อง [9]

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้เชิงลึกจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายในวิถีชีวิต การเรียนรู้ผ่านความคิดวิถัฒนธรรม ภูมิปัญญาและการสื่อสาร ในลักษณะการเรียนรู้เชิงลึก (Life - deep Learning/ Development) ดังนั้น ในการจัดโครงการ หรือกิจกรรมทางการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนควรทำให้ถูกต้อง และครอบคลุมความหมายและหลักการสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรมีองค์ประกอบที่จำเป็น ได้แก่ แหล่งเรียนรู้หรือพื้นที่การเรียนรู้ เนื้อหาสาระหรือ องค์ความรู้กิจกรรม ส่งเสริมการลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้ด้วยตนเอง การยอมรับ ความแตกต่างและความหลากหลาย ความคิดสร้างสรรค์และเสรีภาพในการแสดงออก เป็นต้น โดยก่อให้เกิดพลังการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติอันเป็นรากฐานการพัฒนาสังคม ที่เข้มแข็ง สามารถเชื่อมโยงและนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ ที่ยั่งยืนต่อไป [10]

องค์ประกอบของสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่ บุคคลแห่งการเรียนรู้หรือผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้จัดการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ องค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ บรรยากาศการเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ การจัดการความรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้กับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน

จากการค้นคว้าข้อมูลพบความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้กับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน 4 ประเด็น ดังนี้

การเสริมสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา

การกระจายโอกาสการเรียนรู้ให้บุคคลหลากหลายกลุ่ม ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นในวัยเรียนหรือวัยทำงาน รวมถึงการเรียนรู้นอกระบบ และเปิดโอกาสให้สามารถพัฒนาทักษะและมีโอกาสในการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของโลก ข้อมูลจากการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้บนพื้นที่เทศบาลเมืองพะเยา มีการจัดทำหลักสูตรร่วมกัน 3 หลักสูตร ที่สามารถถ่ายโอนหน่วยกิตเข้ามหาวิทยาลัยพะเยาได้ ทำให้เกิดเป็นการศึกษาแบบกึ่งทางการ (Semi-formal education) ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา [11]

การเสริมสร้างทักษะและความสามารถในการทำงาน

การเข้าถึงการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็น เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและลดอัตราการว่างงาน โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีและการทำงานในอุตสาหกรรมที่มีการเติบโตสูง โดยการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับพนักงานเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น การใช้ซอฟต์แวร์ในธุรกิจ การพัฒนาแอปพลิเคชัน ทำให้แรงงานมีทักษะที่ตรงกับความต้องการของตลาด ซึ่งส่งผลให้ทำงานได้ในอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพในการเติบโตและเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในด้านเศรษฐกิจ[12]

การเสริมสร้างการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม

การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนทางสังคมในชุมชนต่างๆ เช่น นิทรรศการศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือการเรียนรู้ร่วมกันในสังคม ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจในความแตกต่างและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ตัวอย่างเช่น การพัฒนาเมืองต้นแบบแห่งการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมดิจิทัล อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ในด้านวัฒนธรรมที่องค์ความรู้ข้อมูลต่าง ๆ มาประมวลผลและรวบรวมจัดทำแผนที่เล่าเรื่องราว) Story map ([13])

การพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม

การบริโภคอย่างมีความรับผิดชอบ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นเวทีส่งเสริมการเรียนรู้แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ตัวอย่างเช่น การประหยัดพลังงาน หรือการใช้พลังงานทดแทน ตัวอย่างเช่น การสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ช่วยทั้งด้านวัฒนธรรมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ที่ส่งเสริมให้เกิดความสมานฉันท์ในสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน[13]

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้นำเสนอกรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นหลักตามกรอบของ UNESCO เป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญที่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนผ่านการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกช่วงวัย ซึ่งประเด็นที่ต่อยอดจากองค์ความรู้เดิม คือ หยิบยกประเด็นการนำแนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับสากลและในบริบทประเทศไทย และวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดนี้ผ่านงานวิจัยที่ได้ดำเนินการเมืองแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทยมาแล้ว เพื่อให้เห็นถึงการใช้นำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นถึงเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในมิติต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมเป็นอีกหนึ่งจุดสำคัญในเมืองแห่งการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้จะทำให้ประชาชนเกิดความรับผิดชอบต่อชุมชนและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เมื่อพิจารณาจุดสำคัญของนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับสากล ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่และส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในตลาดแรงงาน รวมทั้งความยืดหยุ่นในการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกเวลาและทุกสถานที่ ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถเรียนรู้ตามความสะดวก ในขณะที่ประเทศไทยเองได้บรรจุแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ในรัฐธรรมนูญ และแผนการศึกษาแห่งชาติ แต่ยังคงขาดโครงสร้างหรือเครือข่ายความร่วมมือที่ผลักดันให้เกิดเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ในรูปแบบ ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่ารูปแบบการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ ยังไม่ให้อิสระแก่ผู้เรียนและไม่เอื้อต่อสภาพการดำเนินชีวิต ผู้เรียนยังไม่มีอิสระในการเรียนรู้เท่าที่ควร นับตั้งแต่เนื้อหาที่ถูกกำหนดตายตัว ผู้เรียนไม่มีโอกาสเลือกมาได้ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนั้นในเรื่องวิธีการเรียนรู้ผู้เรียนต้องมาเรียนตามกำหนดเวลา ดังนั้น เพื่อให้เมืองแห่งการเรียนรู้ของประเทศไทยสามารถเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. จัดตั้งกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา สร้างศูนย์เรียนรู้หรือศูนย์ฝึกอบรมในพื้นที่ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและตลาดแรงงาน โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาที่นับว่าเป็นแหล่งทรัพยากรมีความพร้อมในด้านวิชาการและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ช่วยพัฒนาฐานข้อมูลกลาง (Central Database) เกี่ยวกับหลักสูตร อบรม ทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการได้

2. ส่งเสริมกิจกรรมสาธารณะและเทศกาลการเรียนรู้ โดยร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศหรือเมืองอื่นที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ระดับโลก (UNESCO Global Network of Learning Cities – GNLC) ที่เชื่อมโยงกับองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดการต่อยอดในการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างกว้างขวาง เช่น นิทรรศการ งานออกร้านหรือเวทีเสวนาที่เชื่อมโยงงานวิจัย ศิลปะ และองค์ความรู้ท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

3. บททบทวนวิชาการนี้เป็นเพียงการรวบรวมนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเมืองแห่งการเรียนรู้และแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงควรทำการวิเคราะห์ในแง่มุมของศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาชุมชน การสร้างเครือข่ายส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นต้น เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2015). *UNESCO Global Network of Learning Cities: Guiding Documents*. UNESCO.
- [2] กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2567). กรุงเทพฯ ขอนแก่น ยะลา' ติดไฟ 64 เมือง จาก 35 ประเทศสมาชิกใหม่เมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก. <https://www.eef.or.th/news-150224/>
- [3] UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2022). *Making lifelong learning a reality: a Handbook UNESCO Institute for Lifelong Learning*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381857>
- [4] กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.). (2567). เชื่อมเมือง เชื่อมคน ร่วมขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนเข้าถึงได้. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.).
- [5] European Commission. (2020). *Erasmus+ Programme Guide*. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/>
- [6] Skill Future Singapore (SSG). (2020). *SkillsFuture Overview*. <https://www.skillsfuture.gov.sg/>
- [7] ชโรชินี ชัยมนตร์. (2562). MOOC: เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 1(1), 46-70.
- [8] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- [9] พรเพ็ญ สดศรีชัย. (2566). “Lifelong learning” เรียนรู้ตลอดชีวิต: ทักษะที่ต้องมี ในโลกที่หมุนเร็ว. https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/article_2023nov28.html
- [10] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2567). *NEVER stop Learning เพราะชีวิตไม่หยุดเรียนรู้ รวมบทความการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับทุกช่วงวัย*. <https://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/2110-file.pdf>

- [11] ปพน จุน คิมูระ. (2566). การเรียนรู้ตลอดชีวิตกับประสบการณ์ที่หลากหลายในการเตรียมความพร้อมในการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- [12] นิรมล เสรีสกุล , และธนพร โอวาทวรวิญญ . (2565). การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ของกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาย่านกะดีจีน-คลองสาน. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 20(2), 45-67.
- [13] ชินรุธ พิพัฒน์ภานุกุล และคณะ. (2565). การสร้างกลไกและเครือข่ายการยกระดับระบบนิเวศเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning city) เพื่อพัฒนาเมืองต้นแบบแห่งการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมดิจิทัล อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี. <https://pmua.or.th/research/a15f640108/>